

Posudzovanie vierohodnosti

Dušan Kešický

Brno, 12/2015

V minulosti...

- „vycítenie pulzu“ (300-250 pred n.l.)
- skúška pravdovravnosti (oheň, vriaca voda)
- Žuvaním chleba...
- Prvé objektívne- pulz (Galileo, 1581), TK
- Muensterberg (1908)- prvá učebnica forenz
- Gross- význam psychológie v práve
- Asociačný experiment (Galton) a jeho mutácie

Terminológia

- Vierohodnosť
- Všeobecná vierohodnosť
- Špecifická vierohodnosť
- Klamstvo
- Úrovne klamstva
- Motivácia k vierohodnosti

Vierohodnosť

- Miera súladu výpovede so skutočnosťou
- Inak: hodnovernosť (osoba- sociálny kontext), dôveryhodnosť, autenticnosť, kongruencia

Úrovne skreslenia

- Vnímanie
- Uloženie v pamäti
- Vybavenie
- Vedomé, resp. nevedomé skreslenie pri výpovedi
- Rozpor medzi výpoveďou o tom ako „zažil skreslene“- subjektívne a nekriticky verí a realitou- znaky vierohodnosti
- Chce a je schopný

Všeobecná vierohodnosť

- Poukazuje na celkovú osobnosť človeka
- Hodnotíme psychickú spôsobilosť osoby k objektívnemu vnímaniu skutočnosti
- Stav kognitívnych funkcií (intelekt, pamäť, myslenie)
- Osobnosť, akcentácia rysov, resp. porucha osobnosti- disociálne (antisociálne), emočne nestabilné.... Histriónska...

príklad

- Z hľadiska všeobecnej vierohodnosti u obvineného nenachádzame známky svedčiace pre psychotický proces. Rovnako nenachádzame znaky svedčiace pre poškodenie kognitívnych funkcií, hlavne pamäti v súvislosti s možným závažným organickým poškodením mozgu. Osobnostné charakteristiky prispievajú k dôvodom znížiť všeobecnú vierohodnosť obvineného. Všeobecná vierohodnosť obvineného je vzhľadom k uvedeným faktom vyplývajúcim z komplexného psychologického vyšetrenia považovaná za zníženú s ohľadom na znaky svedčiace pre histriónsku a disociálnu poruchu osobnosti, ktoré sú dokumentované psychodiagnosticky hlavne silnými narcistickými rysmi, emočnou instabilitou, poruchami kontroly, neschopnosťou udržať významné vzťahy (schopnosť nadviazať ostáva), zlú pracovnú adaptáciu a príživnícky spôsob života.
- Odklon od normy v lži skóre je závažným zistením, ako nadmerná miera sklonov javiť sa sociálne prijateľným, čo najakceptovateľnejším spôsobom, na úkor pravdivosti zodpovedania otázok. Vysoké lži skóre prispieva k vlastnostiam znižujúcim všeobecnú vierohodnosť vyšetreného.

Špecifická vierohodnosť

- Súvisí so samotnou výpoveďou, či odráža realitu prežitej udalosti
- Kongruencia ako miera súladu medzi tým, čo prežíva a ako to vyjadruje (Rogers)

Špecifická vierohodnosť

- Z hľadiska špecifickej vierohodnosti je úlohou znalca posúdiť, či popisované skutočnosti z psychologického hľadiska v kontexte popisu udalostí a pozorovania osoby sa mohli tak stať, či je znalec presvedčený, že vyšetrovaný ich tak zažil, alebo ide o produkt fantazijných, účelových, či iných mechanizmov, ako aj či nejde o vedomé hovorenie nepravdy.
- Za kritéria, ktoré posudzujeme pri takomto expertíznom výkone smerujúcom k stanoveniu špecifickej vierohodnosti považujeme: konkrétnosť opisu, bohatosť detailov, organické zakotvenie situácie v realite, v konkrétnej životnej situácii, vnútornú previazanosť a konzistenciu, opisy zážitkového sprievodu, emocionálny sprievod, spontánne dopĺňanie už povedaného, vylepšovanie priebehu v procese spomienok, vybavovania detailov, bezrozpornosť a následne v prípade rozpornosti logické následné vysvetlenie, bezrozpornosť voči iným faktom zisteným zo spisového materiálu, stabilita výpovede.

posudzujeme

- Osobnosť (všeobecná vierohodnosť)
- Výpoveď (špecifická vierohodnosť)
- Motiváciu v kontexte ktorej sa mení vierohodnosť

Motivácia

- Všeobecná v.: motivačná štruktúra osobnosti s ohľadom na anamnézu i súčasnosť. Skúmame uspokojenie potrieb- fyziologické, vzťahové, rastové, či sú harmonicky fungujúce psychické funkcie a procesy navzájom...
- Špecifická v.: nakoľko je osoba motivovaná vyjadriť sa ku konkrétnym udalostiam, do akej miery využije potenciál vyplývajúci zo všeobecnej vierohodnosti- negatívne strach, profit, odhalenie

Klamstvo

- Intencionálnosť- ak niekto hovorí nepravdu z omylu- neklame
- Zneužívanie detí
- Rovnako neklame ak dáva najavo, že nehovorí pravdu (napr. neverbálne)
- Fabulácia vs. Konfabulácia (honest lying)
- „Klame sám seba“- mechanizmy osobnosti (obrany)

Úrovne klamstva

- Falzifikácia (falsification)- obsah je kontradiktórny prežitej skutočnosti
- Distorzia (distorsion)- pozmenenie, skreslenie tak, aby to vyhovovalo
- Zatajenie (concealment)- pasívne klamstvo, buď tají, alebo prehlási za neznáme

Orientácia klamstva

- Na seba, snaha zatajiť nedostatky (viac muži)
- Na iných (aj s motívom ochrániť pred negatívnymi pocitmi, milosrdné lži) viac ženy

Odhaľujeme klamstvo

- Nie vždy sa o to snažíme....
- Vo forenznej praxi je riziko uprednostniť „vyhovujúce klamstvo“ zapadajúce do kontextu
- Existujú indikátory, neexistuje vysoko validný postup.

Kognitívny a emocionálny kontext vierohodnosti

- Emočný sprievod pri klamstve, nemusí byť negatívny
- Emočný sprievod zodpovedá osobnosti a miere dôsledkov (histriónska, narcistická, disociálna)
- Generuje sa zvýšený strach a úzkosť a prejavy sú zodpovedajúce uvedenému

Katatické hodnotenie

- Emócie, prania, súlad s tým, čo si prajeme, aby sme mohli realitu lepšie akceptovať
- Negatívne javy vníma človek v rozrušení menej presne ako pozitívne
- Nepríjemné pocity podliehajú viac skresleniu

Prejavy manipulatívneho správania

- Hrá obeť, trpiteľa, bezmocného, nechápavého, nekompetentného, predstiera nahnevaného a sklamaného
- Klame o tom ako sa cíti, predstiera, že si ublíži + beznádej a patetickosť, depresiu, zmätenosť
- Rozpráva nereálne príhody, zveličuje s cieľom vytvoriť problém
- Uvádza ľudí do rozpakov, zahanbuje ich, obviňuje
- Používa výsmech a iróniu
- Snaží sa stále páčiť iným
- stále o niečo prosí, vyžaduje
- Prejavy pasívnej agresivity

Prejavy manipulatívneho správania

- Predstiera bolesť a zranenie
- Predstiera, že je ignorovaný a zabudnutý
- Predstiera citovú zanedbanosť, osamelosť
- Obviňuje iných zo svojich problémov
- Predstiera, upozorňuje na svoju úprimnosť
- Je prehnane milý
- Dáva najavo, že je „nad vecou“
- Predstiera ľútosť nad správaním iných
- Účelovo podporuje „súťaživosť“ okolo seba

„dobré klamstvo“

- Dobře připravená verzia
- Originalita
- Flexibilita myslenia
- Vyjadrovanie, výrečnosť
- Dobrá pamäť
- Nedáva pri produkcii pocity strachu a úzkosti
- Dobré „herecké schopnosti“

Klamstvo a porucha osobnosti

- Ľudia s **antisociálnou poruchou osobnosti** klamú, systematicky podvádzajú, pričom morálne pravidlá sú im ľahostajné. Ľudia, ktorí pri klamaní neukazujú príslušné emócie, lebo ich ani nemajú, napr. v dôsledku poškodenia mozgu, majú často aj zníženú schopnosť správne sa rozhodnúť. Nie sú schopní byť vedení zdravou obavou z nepríjemných dôsledkov ich konania, vrátane neustáleho podvádzania. To má pre ich sociálne zaradenie nedozerané následky.
- Základným pravidlom obrany proti antisociálnej poruche osobnosti, ktorá sa prejavuje neustálym klamaním a podvádzaním, je prerušiť kontakt, pokiaľ možno okamžite.
- Pravidlo troch hovorí : jeden nedodržaný záväzok, nesplnený sľub alebo lož môže byť nedorozumenie, alebo nehoda či náhoda. Dva už sú závažný prehrešok. Ak Vám niekto urobí takú vec tri krát, jednáte s klamárom

chronickí alkoholici

- sa dokážu skvele vyhovárať a racionalizovať (ospravedlňovať) svoj abúzus, aby sa vyhli odhaleniu, hanbe, poníženiu. Klamú sami seba pred sebou alebo pred svetom. Ich život je postavený na ilúzii pravdy.

Histriónska porucha osobnosti

- hrá obeť či trpiteľa a teda manipuluje účelovo. K niektorým jej symptómom patrí okrem okázalosti a predvádzavosti aj hysterická bájna lož, teda produkcia hysterických výmyslov a zavádzaní. Svoje príznaky si nevymýšľa, iba simuluje, agravuje a manipuluje presvedčivým hereckým vystúpením /plač, žiaľ/.

Hypochondrická porucha

- chorobné príznaky nemá, jej nositeľ nesimuluje, len sa ich obáva. Keby simuloval, sledoval by tým určitú výhodu, čo on ale nečiní.
- **Bájna lož (mytománia, či pseudológia phantastica)** prejav patologického klamaní (niekedy priam charizmatického klamára), ktoré nemá účel, neprináša zisk. Je to akési nutkavé klamanie. Môže ísť o snahu upútať pozornosť, hravý výmysel, až po absurdné a bizarné klamstvá ktoré sú na prvý pohľad zrejmé. Ide o prejav patologického klamaní, pritom dotyčný možno ani sám nevie, že klame.

Mönnchhausenov syndróm

- - je správanie „normálnemu“ človeku nezrozumiteľné, vyznačujúce sa predstieraním choroby bez akéhokoľvek ďalšieho úmyslu či cieľa. Nejde o simuláciu, pri ktorej chce dotyčný získať určitú výhodu. Zvolenú nemoc úspešne predstiera, alebo si dokonca niektoré jej symptómy namáhavo vyrába. Jedinci trpiaci touto poruchou nie sú duševne chorí v pravom slova zmysle, ale nemožno o nich ani povedať, že by boli zdraví.

ROR

- Medzi tzv. ukazovatele skrývania sa v ROR patria (Mathe,R.,1994,s. 30):
- Obrátená sukcesia s prihliadnutím na vyzývací charakter ROR tabuliek, najmä na I. tabuľku. Obrátená sukcesia môže značiť taktizujúce správanie či sklony k disimulácii ale môže ísť aj o úzkostlivú opatrnosť.
- Bezobsažné (amorfné) odpovede napr. atramentové škvrny, mraky, zahmlievanie, masky, maľby, farby, kresby, šaty. Zo zvláštnych znakov ide o prikrytia a zneživenie, napr. sochy bez špecifikácie.
- Rôzne zahalené maškarády, škrabošky, umocnené ak ide o prvú tabuľku a prvá odpoveď je s Hd komponentou, pričom sa ukáže, že anxiózný prvok sa v ďalšej produkcii nepotvrdí. Navyiac dochádza k obrátenej sukcesii – znak pretvárinky a disimulácie.
- Nepriliehavé farby napr. modrý pavúk – neprirodzenosť, predstieranie napr. citového prispôsobenia
- Skryté interpretácie, napr. na VII. tabuľku povie, že tento mráčik sa podobá na psa.
- Interpretovať tieto znaky je nutné nanajvýš opatrne, pretože vplyvom stresu, vyplývajúceho z test. situácie nemusí ísť hneď o skrývanie, disimuláciu, ale o prejav obranných mechanizmov osobnosti. To treba zohľadniť.

Hare PCL-R

- Průvodce rozhovorem...

Indikátory vierohodnosti

- Indikátory vierohodnosti, prejavy v správaní objektu- prístupné na základe pozorovania
- Pozorovacia schéma- pripravenosť zvyšuje vnímavosť
- Nutné je nevychádzať z jedného indikátora, ale posudzovať komplexne

Vierohodnosť kognitívne vs emočné

- Na kognitívnom môžeme stavať, ak je v norme
- Inak je výpovednejšie emočné...
- Emočné musí byť priliehavé analýze emócií (ROR)

Protirečivosť a inkonzistencia

- Rozpory môžu byť aj dôsledkom poruchy, potreba posúdiť v kontexte osobnosti resp. psychopatológie
- Primeranosť produkcie vo vzťahu k charakteristikám osobnosti (napr. pamäť)- je nápadné ak osoba s poruchami pamäte primerane produkuje....
- Spontánna produkcia je overovateľná v rôznych časových úsekoch pri narušení súslednosti
- Inkonzistencia medzi dvomi výpoveďami- nárast resp. pokles detailnosti

Štrukturálny zlom v správaní

- Viaže sa ku kritickej udalosti
- Zmena v detailnosti
- Zmena v správaní
- Reakcia na „neočakávanú otázku“

„neúprimné emócie“

- Emocionálny sprievod by mal korešpondovať s udalosťami pričom zohľadníme kontext charakteristík osobnosti
- Paradoxné reakcie

Prejavy neistoty

- Opatrne posudzujeme
- Sledujeme situačnú viazanosť neistoty
- Zmeny v „istote“ resp. „neistote“ vo vzťahu k dejovej línii

Nadbytočné detaily

- Detaily periférne a centrálnne
- Malo by byť mierne viac periférnych ako centrálnych detailov, nesmie ísť však o vysokú redundantnosť, resp. periférne musia súvisieť s centrálnymi (zabiehavosť)
- Priamy „ťah na bránu“ napr. uvádzanie výlučne relevantných údajov s vysokou pravdepodobnosťou svedčí pre pripravenosť – poškodená uvádza znaky týrania ako z učebnice, rovnako u zneužívania detí (obzvlášť ak to produkuje dieťa)

Logická konzistentnosť

- Spĺňa nároky na logické súvislosti („tak na tej kamere som nebola ja“)

Znásilnená....

- 1. Na Zlatých pieskoch na autobusovej zastávky zastalo auto, vodič sa naklonil cez sedadlo spolujazdca, pýtal sa na Vajnory, ona povedala, že nevie, on vytiahol nôž a cez sedadlo spolujazdca jej ho priložil ku krku. Ona sa zľakla, veľmi sa bála. Nevie, nepamätá sa, ako to presne prebehlo, nepamätá si, či si dvere otvorila sama, alebo on. Vykazuje vzrušenie, hovorí, že ho nechce vidieť, že vtedy, keď bola prvýkrát vypovedať, jej bolo zle od alkoholu, tak nemohla vierohodne vypovedať. Ešte raz opakuje, že sa bála, že muž vybehne von, že ju bude naháňať s nožíkom, že ju môže zabiť. Neuvažovala o tom, že by utekala.

Znásilnená....

- 2. K udalostiam na benzínovej pumpe udáva, že je niečo iné, čo si ona pamätá, ako je to, čo je na videu. Najprv si to nevedela vysvetliť, až jej to nakoniec musel, ako sama doslovne hovorí, vysvetliť jej právnik. Opisuje vlastnú verziu priebehu udalosti na pumpe nasledovne: zastali na pumpe, on jej povedal, že nemá žiadne drobné, daj peniaze, v peňaženke ukázal 100,- EUR. Ona mu dala dvojeurovku, sama sa čudovala, že mu stačí 2 euro na tankovanie, to jej bolo veľmi čudné. On odišiel asi na pol minúty, následne hovorí, že jej je divné to, že na videu je to 4 a pol minúty. On netankoval, to jej bolo divné, rozmýšľala, prečo netankoval. Na otázku znalca, prečo neutekala hovorí doslovne: " V tom videu je niečo iné, čo sa stalo a ja neviem, čo s tým, lebo video popiera moju pravdu". Následne pokračuje v opise: "Normálne som sedela a o nič som sa nepokúšala". Dodáva, že v tom čase bola triezva, síce ju opil celkovo, ale až po pumpe. Následne hovorí " odišlo mi aj to, čo bolo za triezva, ale je to strašne divné celé". Na otázku znalca, čo prežívala, pociťovala na pumpe uvádza, že si to nepamätá. Pamätá si, že po pumpe boli pri bytovke, tam sa tváril, že telefonuje, on určite podľa nej netelefonoval. Rozčuľoval sa do telefónu, že nikto nechce pizzu. Jej to bolo veľmi čudné. Podľa nej to zahral. Potom išli niekam dosť dlho, išli zatáčkami. Dlho netušila, že by on od nej chcel sex, ona si myslela, že ju chcel zabiť, ona nevedela, že ju chcel znásilniť. Cestou nerozprával úchylné veci. On jej rozprával o frajerkách, o práci a podobne. Na otázku znalca, či sa cestou pokúšala o nejaký útek hovorí, že jej povedal, že ju potom zavezie do Ružinova. Potom ju nezaviezol. Následne hovorí, že podľa toho, čo si ona pamätala, to na tom videu nemôže byť ona, lebo skutočnosti sa podľa nej udiali inak.

Znásilnená....

- 3. K udalostiam na mieste, kde mala byť znásilnená uvádza, že video na jej mobil si natáčal asi po dvoch hodinách, čo si s ňou robil, čo chcel. Boli pri vode, odkiaľ ju donútil písať esemesky. Dal jej vypiť alkohol, potom s ňou 4x súložil. Nebránila sa, lebo bola tam sama, vystrašená, vyhrážal sa jej, že ju utopí. Nekričala, aj tak by ju nikto nepočul. Jediný raz mu povedala, aby nič nerobil, viac mu to nehovorila, lebo to považovala za zbytočné. Spontánne sa vracia k obhájeniu pravdivosti vlastnej výpovede, hovorí, že teraz sa jej vynárajú vecí, čo ju dovedy nenapadli. Stále jej hovoril "drž hubu", stále jej toto opakoval, aj keď nechcela piť alkohol, lebo jej už bolo zle. Povedal, že teraz si ju natočí, zobral svoj telefón, ale mal ho vybitý, tak si od nej vyžiadal jej telefón. Oprel sa o auto a povedal rob mi to. hovoril, aby sa usmievala a tvárila, že sa jej to páči. Toto video videla raz v živote, bolo to pred tým, ako ho odovzdala polícii. Na polícii ho odmietla pozerať, lebo je to hnusné. Na začiatku videa sa ona pýtala, či je to tak dobre. Pýtala sa to preto, lebo, keď sa bránila podvoliť sa jeho vôli, tak jej dal facku. Teda najprv si video pozrela, potom ho odovzdala polícii. V živote mala predtým orálny styk, len 2 krát. Navyše tu je už opitá. Opakuje, že sa ho preto opýtala, či mu to robí dobre, lebo sa bála, že jej dá znova facku tak, ako pred tým. Zdôvodňuje, že video by nezverejňovala, keby to bol dôkaz proti nej.

Detaily, ich množstvo...

- Vzrušenie má za následok redukciu periférnych detailov- primerane tomu sa bude vybavovať neskôr- potrebné zohľadniť
- Prítomnosť nezvyčajných detailov, ktoré sa ukážu ako možné (resp. pravdivé) zvyšujú vierohodnosť obzvlášť ak sú mimo rozsah kapacity kognitívnych zdrojov

psychofyziológia

- „detektor lži“ - polygraf- dych, TK, pulz, KGR
- fMRI
- Monitorovanie očných pohybov
- Analýza hlasu (voice stress analysis, VSA)
- Facial acting code system (mikroexpresia nezachytiteľná voľným okom). Emoc prejavu by mali byť culture free (Ekman, 1972)
- PPG a komentár probanda k nemu....

PPG a vierohodnosť

- Výpovedná hodnota záznamu
- Senzitivita vs špecificita
- Prítomnosť pozitívnych odoziev vs plochý záznam
- Komentár vyšetreného po vyšetrení
- Prejavy vyšetreného pri vyšetrení, test. odpor
- (príklad nahého dieťaťa)

Systemy posudzovania vierohodnosti z verbálnych a neverbálnych prejavov

- Neverbálne indikátory (samé o sebe) majú k vierohodnosti len minimálnu hodnotu, neverbálny prejav je vývinovo starší a deje sa podvedome, nekontrolovane, čiže rozhodujúcou sa zdá byť verbalizácia a stav spojený s ňou... (Vrij, 2000)
- Statement Validity Assessment (Criteria based content analysis)- SVA (CBCA)
- Reality monitoring (RM)

RM

- Validita sa posudzuje (Swenson, 2006) z hľadiska jasnosti, reality (realizmu), prepojenia detailov so zameraním na čas, priestor, resp. senzoriku.
- „spomienky skutočne zažitého budú obsahovať viac percepčných informácií- vizuálne detaily, auditívne detaily, čuchové, chuť), kontext kedy a kde a emócie, ako sa vtedy subjekt cítil.“ Takéto spomienky bývajú jasné (clarity), živé, presné na rozdiel od vymyslených ktoré sú vágne, „šedé“, obsahujú kognitívne operácie (ako bolo vtedy? No teplo, veď bolo leto“. U „klamára sa častejšie vyskytuje zdôvodňovanie“- cognitive load. Tendencia robiť príbeh zaujímavejším...

RM (Sporer, 1997)

- Jasnosť (clarity)- informácia je jasná, živá, ostrá
- Percepčné informácie (perceptual information) ak sa vyskytujú senzorické zážitky, fyzické vnemy...
- Priestorové informácie (spatial information)
- Časové info (temporal info) kedy a v akom poradí
- Pocity a dojmy (affect)
- Možnosť zrekonštruovať príbeh na základe poskytnutých informácií
- Reálnosť opisu (neprieči sa realite)
- Kognitívne operácie- usudzovanie, vyvodzovanie miesto opisov zažitého

RM (Granhag, Stromwall, 2004)

- Jasnosť
- Farby
- Kvalita vizuálnych detailov
- Zvuky
- Vône
- Dotyk
- Chuť
- Živosť opisov
- Presnosť detailov
- Poradie dejových úsekov
- Komplexnosť dejovej línie
- Realizmus dejovej línie
- Lokácia udalostí (presnosť)
- Prostredie a jeho blízkosť osobe
- Priestorové rozmiestnenie predmetov
- Priestorové rozmiestnenie osôb
- Čas udalosti
- Rok udalosti
- Ročné obdobie
- Deň
- hodina

RM (Granhag, Stromwall, 2004)

- Trvanie udalosti
- Hodnotenie udalosti (negatívne, pozitívne)
- Rola hraná osobou (pasívne vs aktívne)
- Očakávané následky (ich vážnosť v čase udalosti)
- Skutočné následky (boli zjavné v opise)
- Zapamätané pocity
- Typy pocitov (negat vs pozit)
- Intenzita pocitov v čase udalosti
- Intenzita pocitov v čase výpovede
- Myšlienky a úvahy o udalosti v čase opisu
- Do akej miery vypovedá príbeh o osobnosti
- Kvalita zapamätaných informácií
- Opis predchádzajúcich udalostí
- Opis nasledujúcich udalostí
- Vyjadrenie pochybnosti o presnosti zapamätaného
- Opakované úvahy o prežitej udalosti
- Opakované hovorenie o zažitej udalosti
- Pravdepodobnosť udalosti tak ako bola opísaná
- Výnimočnosť a jedinečnosť udalosti
- Neuveriteľné detaily
- Uveriteľnosť príbehu

RM (Granhag, Stromwall, 2004)

- Škála 1-7 minimálne prítomné- maximálne
- Vyhodnocovací hárok

CBCA- Criteria based content analysis

- Obsahová analýza CBCA (19 kritérií)
- (0)- kritérium neprítomné, (1)- prítomné, (2)- silne prítomné
- Hypotézy pri práci s SVA (CBCA)
- Hy. o kompletnej fabrikácii
- Hy. o čiastočnej fabrikácii
- Hy. o chybnnej transferencii na inú osobu
- Hy. o ovplyvnení výpovede inou osobou
- Hy. o prítomnosti psychického ochorenia

CBCA Príklad

- 1. Logická štruktúra výpovedí tak zo zdroja záznamov, ako aj u znalca je z hľadiska logickej výstavby vyhovujúca. Údaje, ktoré vyšetrený uvádza sú koherentné. Nenachádzame údaje nekonzistentné. (1)
- 2. Neštrukturovaná rečová produkcia. Prejav vyšetreného nepôsobí ako naučený, interpretujúci vopred stanovenú štruktúru, nie je uvedený v situačne- mechanickom, resp. rigidne chronologickom poradí. Ako celok však dáva zmysel. Vyšetrený počas opisov udalostí je rozrušený, prežíva pocit krivdy, bolo by nápadné, ak by produkoval v mechanicky presnej štruktúre. (2).
- 3. Kvantita uvádzaných detailov je vysoká, je zjavná snaha vyšetreného podať čo najvyššie množstvo faktov, miestami sú už neprehľadné a zahlcujúce hlavnú dejovú líniu. Vyšetrený napr. opisuje stavbu domu a jeho dispozíciu v detailoch, aby zdôvodnil, prečo nemohol z pivnice rušiť manželku, alebo opisuje detaily ich spolupráce vo veci delenia kompetencií, ako aj presadzovanie manželkiných potrieb vo veci uznania jej významnosti podielu na spoločných úspechoch, ktoré smerujú k potvrdeniu jej miery ašpiračnej úrovne. (1)
- 4. Kontextuálne prepojenie deja je naplnené vo vyjadrení k veci u znalca. Vo vzťahu k finančným otázkam vysvetľuje súvislosti z ktorých sa odvíja nutnosť pre úhrady faktúr, ako aj potreba limitovania spotreby s ohľadom na výstavbu domu. (1)
- 5. Opis interakcií, rozhovorov a činností nachádzame napr. vo vzťahu k udalosti v záhrade, keď mal ženu udrieť pričom mu ona predtým nechtiac spôsobila bolesť, rozhovory, ktoré sa viedli predtým, ako došlo k incidentu, ktorý viedol bezprostredne k podaniu trestného oznámenia. Vyšetrený často používa priamu reč. (2)
- 6. Reprodukcia konverzácií je obsiahnutá v predchádzajúcom kritériu. Vyšetrený často používa priamu reč na ilustráciu priebehu ich konverzácie s manželkou. (1)
- 7. Poukazuje na nečakané komplikácie v deji, opisuje ako mu žena bránila v odchode z domu, lebo s ním chcela riešiť vzťahové záležitosti "čo si videl na tej Martine". Uvádza komplikácie, keď ju opitú chcel dostať domov. Vyjadruje svoju nerozhodnosť vo veci návratu domov po odchode zo spoločného domu, pričom mal k veci ambivalentný postoj, nakoľko bral ohľad na dcéru, naďalej mal vzťah k manželke uvedomoval si závažnosť rozchodu a napriek tomu si uvedomoval aj komplikovanosť vzťahu s dopadom na jeho dysfunkčnosť. (1)
- 8. Uvádzanie jedinečných detailov nenachádzame. (0)
- 9. Uvádzanie nadbytočných detailov je obzvlášť časté, detaily vyjadrujú snahu vyšetreného obžalovaného prispieť k objasneniu priebehu udalostí, tak ako ich vníma on a v dôsledku ktorých malo dôjsť k jeho nepravdivému obvineniu. (2)

CBCA Príklad

- 10. Vyjadrovanie nepochopenia niektorých okolností týkajúcich sa udalostí. Nachádzame napr. v podobe nepochopenia, ku ktorému sa opakovane vracia, prečo žena nesúhlasila s kolaudáciou, na základe ktorého on proti svojmu presvedčeniu z tohto nutného kroku završujúceho stavbu jej ustúpil. (1)
- 11. Uvádzanie externých asociácií som neidentifikoval. (0)
- 12. Uvádzanie opisu vlastného duševného stavu nachádzame veľmi často v spojitosti s konfliktnými situáciami, ktoré opisuje manželka ako dôkazy jej týrania. Napr. keď od neho žiadala peniaze pre jej potrebu, ktoré jej on nemohol dať, lebo ich potreboval na zabezpečenie základného chodu firmy. Opisuje negatívne pocity pri prichytení v komunikácii s inými ženami, s ktorými sa snažil nadviazať virtuálny kontakt. Vracia sa opakovane k ambivalentným postojom a k tomu zodpovedajúcemu prežívaniu pri rozhodovaní sa vo veci návratu domov. (2)
- 13. Uvádzanie jej duševného stavu nenachádzame. (0)
- 14. Prítomnosť spontánnych opráv nachádzame hlavne vo vzťahu k časovej súslednosti. (1)
- 15. Uvádza často "nepamätám si", resp. "nepamätám si presne" (2).
- 16. Vyjadrenie pochybností o vlastnej výpovedí ako aj vierohodnosti je prítomné. Vyšetrený uvádza často krát, že si nie je celkom istý. (1)
- 17. Sebaspochybnovanie a kritizovanie vlastného konania nachádzame v prejavoch ako pochybnosť, či mal konať tak ako konal v kritických situáciách a hlavne, či sa mal vracieť k žene, keď od nej raz už odišiel. (1)
- 18. Ospravedlňovanie konania druhej osoby nachádzame v podobe snahy o pochopenie duševných procesov manželky, ktoré ju mohli viesť k tomu, ako konala v priebehu ich spolužitia, hlavne v priamej súvislosti k podaniu trestného oznámenia. (1)
- 19. Irelevantné. (Uvádzanie špecifických charakteristík typických pre určitý typ trestnej činnosti). (0)

Chyby posudzovateľa

- Popretie
- Vytesnenie
- Projekcia
- Identifikácia

Motivácia- „Anjel smrti“

- „Babrák vs spasitel....“

Svedok 90 ročný (homicídium)

- 5.5.2012 bola sobota, rozhovorí sa spontánne ...Zemiaky boli pripravené, malo sa plečkovať, v sobotu sa aj plečkovalo. Plečkovalo sa doobeda, poobede si vnuk robil na dome. ...Omša je od 8.00-9.00, pravidelne, chodil cez dvor, tam kde je dom, ktorý si syn prerába, nazrel cestou do izby, videl, že syn spí "ako dudok", nebudil ho. ...Na obed išiel dať ovečkám, sliepkam a králikom. Išiel ho (vnuka) zavolať na obed, zvykol u nich v nedeľu obedovať. Keď išiel nakrmiť ovce, tak zavola vnuka. On išiel a obedoval s nimi. Nebolo to nič výnimočné, zvykol s nimi obedovať. Rovnako zvykli pozerat' "o 5 minút 12", reláciu v televízii. Potom je aj Puškárová, "na telo". Na obede zotrval asi do 13.30. Vnuk išiel potom do Modrej Lagúny, kamaráti vedia, poznajú ho. Vyšetrený uvádza, že vie prečo ho vypočúvajú, vie, prečo je u psychológa na vyšetrení. Spontánne začína opisovať zapisovanie do kalendára, tam si zapisoval všetko, čo potreboval, písal si práce na poli. Zapisoval si aj to, kto čo robil, S, ako stareček, čiže on, V ako vnuk. Vždy po práci si značil všetko do kalendára. Súviselo to s potrebou poľnohospodárskych prác, keď potreboval ošetriť cibuľu, cesnak, petržlen proti plesni, vysvetľuje ďalej" zemiaky máte skoré (80 dní), poloskoré (90 dní), neskoré aj 120 dní, zrejme ide o dobu dozrievania. Všetko takéto potrebuje mať zapísané, aby vedel, čo treba kedy robiť.

Krádež so stratou pamäti

- Vyšetrený uvádza, že si nepamätá priebeh krádeže, nie je jasné, v akom časovom odstupe po udávanom úraze hlavy na benzínovej pumpe sa začína pamäťová diskontinuita. Uvádza len jej koniec okamihom, keď si pamätá, že sa nachádza v policajnom aute. Z výpovede svedkov, ktorí boli v priamom kontakte s obvineným sa dozvedáme, že vyšetrený reaguje prilehavo situácii, vysvetľuje, že bol hladný, že čin ľutuje. Predtým prilehavo situácii platí za pečivo, ostatný tovar sa nachádza v taške. Štruktúra tovaru zodpovedá jeho potrebám. V čase keď je prichytený nepopiera krádež. Konštatujem, že vo vzťahu k uvedenému skutku nie je forenzne psychologicky významné, či si skutok v čase vyšetrenia, alebo v čase, keď je na polícii, pamätá. Významné je, že v čase, keď bol skutok spáchaný s vysokou pravdepodobnosťou a v zhode s nálezom znalcov psychiatrov konal bez nápadností, primerane situácii, bol schopný vôľovo regulovaných úkonov smerujúcich k utajeniu skutku.
- Psychologickým vyšetrením v zhode s psychiatrickým posudkom neboli zistené znaky, ktoré by nasvedčovali pre závažné organické poškodenie a teda pre významné zhoršenie stavu poznávacích funkcií. V kontexte anamnézy nevyklúčujem možné diskkrétne, ohraničené poruchy pamäte s poukazom na zníženie kvality kognitívnej aktivity, ktorá však nie je na úrovni patológie, ktorá by sa významným spôsobom vzťahovala ku krádeži tovaru.

Iná „strata pamäti“

- Homicídium spojené so stratou pamäti na priebeh skutku (následným znásilnením)
- Postupné približovanie sa okamihu, rozhraniu medzi „pamätaným a zabudnutým“
- V rozhodujúcom okamihu „to nemám hovoriť...“

Vierohodnosť a nespolupracujúci svedok

- Metóda voľného dialógu
- Podpora záujmov vyšetreného
- Facilitácia emočných prejavov
- „rogeriánsky prístup“, nízka direktívnosť, vyhýbanie sa štruktúre

Literatúra

- Kubík, O.: Investigatívna psychológia (2012)
- Matoušková, I.: Aplikovaná forenz psychol
- Čírtková, L.: Forenzní psychologie
- Pavlovský a kol.: Soudní psychiatrie a psychol